परित्यक्तः पार्थद्वेषाद्दुरात्मना । रूपवान् बलसम्पन्नो गुणवान् सत्यविक्रमः । इन्द्रलोकं जगामाशु श्रुत्वा तत्रार्जुनं गतम् । सोऽभिगम्य महाबाहुः पितरं सत्यविक्रमः । अभ्यवादयदव्यग्रो विनयेन कृताञ्जलिः । न्यवेदयत चात्मानमर्जुनस्य महात्मनः । इरावानस्मि भद्रं ते पुत्रश्चाहं तव प्रभो ! । मातुः समागमो यश्च तत्सर्वं प्रत्यवेदयत् । तच्च सर्वं यथावृत्तमनुसस्मार पाण्डवः । परिष्वज्य सुतञ्चापि सोत्मनः सदृशं गुणैः । प्रीतिमानभवत् पार्थो देवराजनिवेशने । सोऽर्जुनेन समादिष्टो देवलोके तदा नृप ! । प्रीतिपूर्वं महाबाहुः स्वकार्य्यं प्रति भारत । युद्धकाले त्वयास्माकं सह्य देयमिति प्रभो । वाढमित्येवमुक्त्वा च युद्धकाल इहागतः" ।

"इरावन्तं तु निहतं दृष्ट्वा पार्था महारथाः" भा०भी० ९२अ० । "पुत्रं विनिहतं श्रुत्वा इरावन्तं धनञ्जयः ।" ९५ अ० । ३नदीभेदे स्त्री ङीप् । भा० स०प०९अ० वरुणसभावर्णने । "इरावती वितस्ता च सिन्धुर्देवनदी तथा" "इरावत्यां हतो भोजः कार्त्तवीर्य्यसमो युधि" भा० व० १२अ० "शतद्रुकामहं तीर्त्वा तथा रम्यामिरावतीम्" । भा०क०४४ अ० । "इरावत्यां महाभोजावग्निसूर्य्यसमौ युधि" हरिवं० १६१ । "इरावती धेनुमती हि भूतं" ऋ०७,९९,३ । ४अन्नादियुक्ते त्रि० "यासिष्टं वर्त्तिरश्विनाविरावत्" ऋ०७,४०५ । "इरावत् हविरन्नादियुक्तम्" भा० । "सुनृतावन्तः सुभगा इरावन्तोहतप्रभाः" अथ० ७,६०,६ ।

इरावती स्त्री इरां भूमिम् अवति अव–बा०अतृ ङीप् । वटपत्रीवृक्षे, सा हि पाषाणभेदनेनापि भूमिमाच्छादनात् पालयतीति तस्यास्तथात्वम् ।

इरिकावन न० इरैव कन् अत इत्त्वम् इरिकाप्रधानं वनम् । क्षुभ्ना० "इरिकादीनि वनोत्तरपदानि संज्ञायाम्" पा० ग०सू० पाठात् न णत्वम् । जलप्रधाने वनभेदे । इरिकादीनि च "इरिका तिमिर समीर कुवेर हरि कर्म्मार" ।

इरिण न० ऋ–इन किच्च । १ऊषरभूमौ, २निरालम्बे, ३शून्ये च । "यथा गौरो अपाकृतं तृष्यन्नेत्यवेरिणम्" ऋ०८,४,३ । "यथेरिणे बीजमुप्त्वा न वप्ता लभते फलम्" मनुः ।

इरिन् त्रि० इर–कण्ड्वा० णिनि यलोपः । १प्रेरके । "न येषामिरी सधस्थ ईष्ट आ" ऋ०५,८७,३ । २ईर्ष्यके च ।

इरिमेद पु० इरी रोगादीर्ष्यकः मेदोनिर्य्यासो यस्य । विट्खदिरे । "इरिमेदः कषायोष्णो मुखदन्तगदास्रजित् । हन्ति कण्डूविषश्लेष्मकृमिकुष्ठविषग्रहान्" भावप्र० ।

इरिविल्लिका स्त्री इरिविल्लैव कन् । "पिड़कामुत्तमाङ्गस्थां वृत्तामुपरुजाज्वराम् । सर्व्वात्मिकां सर्व्वलिङ्गां जानीयादिरिविल्लिकामिति" निदानोक्ते मस्तकस्थे व्रणभेदे । कनभावे इरिविल्लाप्यत्र । "इरिविल्लां गन्धनाम्नीं कक्षां विस्फोटकास्तथा । पित्तजस्य विसर्पस्य क्रियया साधयेद्भिषक्" सुश्रु० ।

इरेश पु० ६त० । १वरुणे, २वागीशे, ३भूमिपतौ, ४विष्णौ च

इर्गल न०स्त्री अर्गल+पृ० । द्वाररोधके काष्ठभेदे तस्मै हितम् अपूपादि० यत् । इर्गल्यः छ इर्गलीयः । तत्साधने वृक्षे ।

इर्य्य त्रि० इर–कण्ड्वा० अच् वेदे नि० न यलोपदीर्घौ । प्रेरके । "यूयं राजानमिर्य्यं जनाय विभ्वतिष्ठम्" ऋ०५,५८,४ ।

इर्वारु स्त्री उर्व्व–आरु पृषो० । (काकुड़) १कर्कट्याम् । २हिंसके त्रि० । "सिंहव्याघ्रवृकतरक्षुऋक्षद्वीपिमार्ज्जारशृगालमृगेर्व्वारुकप्रभृतयो गुहाशयाः" सुश्रुतः । मृगेर्वारुकः मृगहिंसकः । आलु । इर्व्वालुरप्युक्तार्थे ।

इवारु(लु)शुक्तिका स्त्री इर्वारुः(लुः) शुक्तिकेव स्वयंस्फोटनात् । (फुटी) (स्वयं भिन्नविपक्वकर्कट्याम्) ।

इल शयने अक० गतौ क्षेपे च सक०तुदा०पर०सेट् । इलति । ऐलीत्इयेल ईलतुः इलितः इलः ।

इल क्षेपणे चुरा०उभ०सक० सेट् । एलयति ते ऐलिलत् त । ऐलयीत् ऐलिष्ट "कथं वातमेलयति कथं न रमते मनः" अथ०१०,७,३१ । "आसां देवतानां यांयां कामयते सा भूत्वेलयति" शत०ब्रा० १०,३,८,८ ।

इलविला स्त्री इलस्त्वमुनिपत्न्याम् कुवेरजनन्याम् । एतत्सम्बन्धेनैव कुवेरस्य ऐलविल इति नाम ।

इला स्त्री इल–क । १भूमौ, २गवि, ३वाचि, ४जम्बुद्वीपस्य नववर्षमध्ये वर्षभेदे तत्सीमा चेलावृतशब्दार्थे वक्ष्यते । ५ वैवस्वतमनुकन्यायां बुधपत्न्याम् । सा हि विष्णुवरात् पुंस्त्वमासाद्य पुनः शङ्करशापात् स्त्रीत्वं गता बुधस्तु तामुपगम्य पुरूरवसमुत्पादयामासेति पुराणे प्रसिद्धम् । तच्च इडाशब्दे उक्तप्रायम् ६ स्वप्नशीले त्रि० ।

इ(ए)ला कण्ड्वा० यक् प० अक० सेट् । इ(ए)लायति ।

इलावृत न० इला पृथिवीवावृतं निषधादिभिः । नववर्षात्मकजम्बुद्वीपस्य वर्षभेदे तच्च वर्षम् "पश्चान्माल्यवतः, प्राच्यां गन्धमादनशैलतः । इलावृतं नीलगिरेर्याम्यतो, निषधादृदक्" इत्युक्तचतुःसीमावच्छिन्ने देशेऽस्ति । "माल्यवांश्च